

Pieksämäen kaupunki

Varhaisen tuen käsikirja

2022 – 2025

*"Pahinta on,
jos kukaan ei puutu
– jokainen meistä
voi puuttua!"*

Käsikirjan on laatinut varhaisen tuen työryhmä.

SISÄLLYS

1. Käsikirjan käyttö ja tarkoitus	1
2. Perustietoa varhaisesta puuttumisesta ja tukemisesta	2
3. Huolen puheeksi ottaminen varhaisessa puuttumisessa	3
3.1 Milloin otan huolen puheeksi	3
3.2 Miten toimin huolen vähentämiseksi ja valmistaudun puheeksi ottamiseen	4
3.3 Toimintamalli huolen tilanteessa tai lastensuojelutarpeen ilmetessä	6
3.4 Varhainen puuttuminen Pieksämäen kouluissa ja oppilaitoksissa	8
3.5 Ilmoitusvelvollisuus	11
3.6 Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukainen asiakkuus ja tukitoimet	12
3.7 Sosiaalipäivystys	13
4. Vaitiolovelvollisuus ja tietojen luovuttaminen	14
5. Lomakkeet	15
6. Palvelut ja yhteystiedot	15
7. Liitteet	15
LIITE 1 Varhaisen tuen työryhmän kokoonpano	15
LIITE 2 Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / lastenneuvola	16
LIITE 3 Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / koulut	17
LIITE 4 Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / nuorisotoimi	18
LIITE 5 Varhainen puuttuminen Pieksämäen seurakunta / lapset ja nuoret	19
LIITE 6 Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / varhaiskasvatus ja esiopetus	20
8. Lähteet	27
9. Lait ja asetukset	28
10. Kirjallisuutta ja linkkejä	28

1. Käsikirjan käyttö ja tarkoitus

Varhaisen puuttumisen ja tuen toimintamallin kehittäminen käynnistyi Pieksämäellä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyön myötä 2010. Silloin havaittiin, että on tarpeen tarkastella lapsiperheiden kanssa tehtävän työn toimintatapoja, jotta perheitä osataan tukea oikea-aikaisesti, riittävän varhain ja oikein kohdennetusti.

Lasten ja nuorten Pieksämäki työryhmä nimesi vuonna 2011 moniammatillisen työryhmän valmistelevaan ja laatimaan Pieksämäen kaupunkiin ensimmäistä varhaisen tuen käsikirjaa. Ensimmäinen varhaisen tuen käsikirja hyväksyttiin vuonna 2012 ja viimeisin päivitys on tehty 2018. Työryhmä on kokoontunut säännöllisesti ja vahvistanut eri toimijoiden yhteistyötä sekä lisännyt tietoa eri tahojen varhaisen tuen toimintamalleista. Vuonna 2022 varhaisen tuen työryhmässä todettiin, että on aika taas päivittää varhaisen tuen käsikirja. (**Liite 1: Varhaisen tuen työryhmän kokoonpano**)

Käsikirjan tarkoituksena on tehdä näkyväksi ja jäsentää lapsille, nuorille ja lapsiperheille suunnattua varhaisen tuen työtä.

Se on tarkoitettu sekä työntekijöille että esimiehille ja siinä kuvataan konkreettisesti varhaisen tuen ja puuttumisen tavoitteita, työmuotoja sekä niiden arviointia. Tavoitteena on työntekijöiden ammatillisuuden vahvistuminen, eri toimijoiden välinen yhteistyö ja uusien monialaisen toimintamallien kehittäminen.

Verkostotyö on kustannuksia säästävä ja osaamista syventävä työskentelymalli, jossa periaatteena on asiakaslähtöiseen työtapaan ja avoimuuteen sitoutuminen. Tavoitteena on lisätä eri tahojen tietoa toistensa varhaisen puuttumisen toimintamalleista sekä yhdistää voimavaroja. Käsikirja tukee paikallista ja seutukunnallista kehittämistoimintaa sekä vahvistaa varhaisen puuttumisen käytäntöjä peruspalveluissa ja -toiminnoissa. Käsikirja toimii myös apuna lapsen ja perheen tukiverkoston rakentamisessa.

Yksi perheen keskeinen tehtävä on vanhemmuus. Lapsen kasvatus, opetus, hoito, huolenpito ja rakkaus ovat vanhempien vastuulla. Tänä päivänä lasten, nuorten ja lapsiperheiden elämä ja arki ovat monimuotoista ja välillä haasteellista. Haasteellisissa tilanteissa lapsi/nuori ja perhe kaipaavat usein tukea sekä apua perheen ulkopuolelta.

Käsikirja kannustaa valmistautumaan ja toimimaan pulmatilanteissa mahdollisimman varhain, jolloin tukemisen mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on vielä runsaasti.

Ihmisten elämään puuttuminen on aina samalla lupaus tehdä jotain yhteistyössä vanhempien kanssa heidän lapsensa ja perheensä parhaaksi. Lähtökohtana on yhteisen sävelen löytäminen lapsen, nuoren, perheen ja heitä auttavien työntekijöiden kesken. Mitään ei tapahdu vanhempien tietämättä ja ilman heidän suostumustaan. Työntekijä kunnioittaa vanhempien asiantuntijuutta lapsensa asioissa ja heidän ensisijaista kasvatusvastuuta sekä tarjoaa siihen tukea.

2. Perustietoa varhaisesta puuttumisesta ja tukemisesta

Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta perustettaville hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Tämä aiheuttaa kunnissa runsaasti töitä ja asioiden uudelleenjärjestelyjä. Soteen liittyvän työn onnistuminen edellyttää hyvää ennakkovalmistelua. Hyvinvoinnin suunnittelussa tärkeää on pitää katse tulevaisuudessa ja turvata kunnan toimintaedellytykset pitkällä aikavälillä. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021.) Uutena tehtävänä kunnille tulee yhteistyön tekeminen hyvinvointialueen kanssa. Keskeisenä toimintatapana lapsi- ja perhelähtöisen toiminnan, tuen ja palveluiden järjestämiselle on perhekeskustoiminta. Yhteisen työn lähtökohtana on hyvinvointi lapsi, nuori ja perhe. Hyvinvointi lapsi oppii ja kasvaa perheessä, joka voi hyvin ja jonka arki on sujuvaa. Jokainen lapsi ja nuori tarvitsee ympärilleen välittäviä ja turvallisia aikuisia. Päättävöitteena on palveluiden painopisteen siirtäminen varhaiseen tukeen vahvistamalla avointa toimintaa ja tukemalla oikea-aikaisesti lapsia, nuoria ja perheitä heidän luonnollisissa arkiympäristöissä.

Perhekeskustoiminnassa vahvistetaan perheiden omia voimavaroja, tarjotaan varhaista tukea sekä järjestetään sujuvia, helposti saavutettavia sekä eri toimijoiden yhteen sovitettuja palveluja. Palveluja ja niiden johtamista yhteen sovitamalla saavutetaan kustannustehokkaita ja laadukkaita toimintoja. Parhaillaan kehittämistyötä tehdään yhdessä hyvinvointialuevalmistelun kanssa ja tavoitteena on, että vuodesta 2023 eteenpäin perhekeskustoiminta jatkuu osana Etelä-Savon hyvinvointialueen työtä.

Valtion tasolla on jatkettu mm. lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma työtä (LAPE). LAPEn tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin sekä heidän omien voimavarojen vahvistaminen. Tavoitteena on myös palveluiden kehittäminen siten, jotta perheet saavat tarvitsemansa tuen mahdollisimman varhain ja oikea-aikaisesti jotta lasten, nuorten ja perheiden ongelmat eivät pääse kasaantumaan. LAPEssa muutosta tehdään kohti entistä lapsi- ja perhelähtöisempiä palveluja ja painotetaan lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta sekä työntekijöiden ja perheiden välistä varhaista avointa yhteistyötä. Pieksämäen kaupunki on mukana maakunnallisessa LAPE-muutosohjelmatyössä ja LAPE-työ kulkee mukana hyvinvointialueen valmistelussa.

Varhaisen tuen ajatuksena on, että lapsen hyvinvointi saavutetaan tukemalla vanhemmuutta ja perhettä. Varhainen puuttuminen lasten, nuorten ja lapsiperheiden ongelmiin ei yksistään riitä, vaan tarvitaan myös hyvinvointia rakentavaa ja ennalta ehkäisevää työtä

Varhainen puuttuminen ymmärretään toimimiseksi mahdollisimman varhain, avoimesti ja yhteistyössä ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi tai niiden vaikeutumisen estämiseksi. Olennaista on toimia silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on runsaasti. Varhainen puuttuminen on varhaista vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Varhainen tuki on toimintaa, jolla pyritään tunnistamaan, ehkäisemään ja helpottamaan lasten, nuorten ja perheiden ongelmia mahdollisimman varhain heti huolen havaitsemisen jälkeen. Toiminnan ytimenä on ihmisten aito osallisuus, läheisverkostojen tuen hyödyntäminen sekä joustava, rajoja ylittävä yhteistyö. Varhaisessa vaiheessa tarjottu laadukas tuki on vaikuttavaa ja tuloksellista.

Vanhempien omat voimavarat ja motivaatio ovat onnistumisen tärkeitä lähtökohtia. Niitä voidaan hyödyntää, kun tukea tarjotaan perheen pulmien ollessa vielä pieniä. Keskeistä onnistumiselle on myös kaikkien lapsiperheiden kanssa työskentelevien yhteistyö lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi.

3. Huolen puheeksi ottaminen varhaisessa puuttumisessa

Huolen puheeksi ottaminen on tapa ottaa hankala asia puheeksi asiakasta kunnioittaen ja tukea tarjoten. Se on väline, jolla työntekijä pystyy jäsentämään omia työskentelysuhteitaan ja niihin liittyvää huolta. Menetelmä helpottaa varhaista huolen esille ottoa ja parantaa asiakasyhteistyötä. Huolten kartoittaminen perustuu huolen vyöhykkeistöön (kts. sivu 4), jonka avulla työntekijä kartoittaa kohtaamiensa lasten, nuorten ja lapsiperheiden kohdalta omaa huoltaan.

- Huoli kohdistuu sekä lapsen/perheen selviämiseen että omiin toimintamahdollisuuksiin
- Huolen lähtökohtana ovat työntekijän havainnot, jotka syntyvät kontaktissa ja tuntuvat työntekijässä

Tavoitteena on auttaa työntekijää jäsentämään huoltaan, puuttumaan varhain omaan huoleensa sekä tunnistamaan omia toimintamahdollisuuksiaan näissä tilanteissa.

3.1 Milloin otan huolen puheeksi

Varhaisessa puuttumisessa keskeinen työväline on henkilön lapsesta tai nuoresta kokema subjektiivinen huoli, mikä perustuu siihen ainutlaatuihin kontaktitietoon, joka kullakin lapsen tai nuoren kanssa tekemisissä olevalla henkilöllä on. Aikuisilla on työnsä tai tehtävänsä puolesta erilaiset auttamismahdollisuudet, jolloin huoli lapsesta voi olla eriasteinen. Keskeistä on luottaa omiin tunteisiinsa, omaan huoleensa. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta merkittävien riskien tunnistaminen on tärkeää, koska niiden avulla voidaan arvioida lapsen hyvinvointia.

Toimijoiden kyky tunnistaa riskejä on ammatillista osaamista, ja sillä on aina merkittävä vaikutus lasten hyvinvointiin. Ilman omakohtaista huolta ei synny toimintaa riskien vähentämiseksi.

Vanhemman ja kasvattajan tulee luottaa omaan tunteeseensa lapsen avun tarpeen kohdatessaan. Tärkeintä ei ole ongelman määrittäminen vaan, se että siihen puututaan jo varhaisessa vaiheessa ja ryhdytään selvittämään mahdollista ongelmaa. Varhainen puuttuminen kannattaa. Silloin osapuolet pääsevät yhteistyöhönkin varhain, kun toimintamahdollisuuksia on vielä runsaasti.

VARHAIN PUUTUTAAN, KUN

- aikuisella tai työntekijällä nousee huoli lapsesta, nuoresta tai perheestä
- halutaan estää lapsen, nuoren tai hänen perheensä ongelmien kasaantuminen tai kärjistyminen
- halutaan ehkäistä tai pysäyttää syrjäytyminen
- tunnistetaan ajoissa ongelmat lapsen/nuoren kehityksessä ja käyttäytymisessä tai tunne-elämässä
- pyritään löytämään jo kriisitilanteen alkuvaiheessa ratkaisuja mahdollisimman varhain

3.2 Miten toimin huolen vähentämiseksi ja valmistaudun puheeksi ottamiseen

Huoli otetaan pääsääntöisesti aina ensiksi puheeksi vanhempien kanssa. Sitä, miten huolensa ilmaisee, kannattaa pohtia jo ennen vanhempien tapaamista. Apuna voit käyttää [STAKES:n huolen puheeksiottamisen ennakointilomaketta](#).

Huolen vyöhykkeistö on kehitetty työntekijän avuksi jäsentämään työntekijän kokeman huolen asetta, omien auttamismahdollisuuksien riittävyyttä sekä lisävoimavarojen tarvetta (perheen läheiset, eri tahojen toimijat yms.). Vyöhykkeistö on apuväline myös yhteistyön kehittämiseksi. Tarkoituksena on selkiyttää työntekijöiden keskinäistä ja perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Se tarjoaa kaikille ymmärrettävän ja yhteisen käsitteen: oma huoli.

HUOLEN VYÖHYKKEISTÖ

Tom Arnkil & Esa Eriksson 2017

	HUOLE- TON TILANNE	PIENI HUOLI		HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
	1	2	3	4	5	6	7
Huolen suuruus	Ei lainkaan huolta.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä.	Huoli kasvaa.	Huoli tuntuva.	Huolta paljon ja jatkuvasti. Lapsi tai nuori vaarassa.	Huoli erittäin suuri. Lapsi tai nuori välittömässä vaarassa.
Omat voimavarat		Luottamus omiin toimintamahdollisuuksiin vahva.	Luottamus omiin toimintamahdollisuuksiin hyvä.	Luottamus omiin toimintamahdollisuuksiin heikkenee.	Omat voimavarat ehtymässä.	Omat keinot loppumassa.	Omat keinot lopussa.
Lisävoimavarat			Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä.	Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Lisävoimavaroja ja kontrolloita saatava mukaan heti.	Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

Kuva 1. Huolen vyöhykkeistö (mukaillen Eriksson & Arnkil 2017, 25)

Huolen vyöhykkeistössä työntekijän huoli voidaan nähdä jatkumona, jossa toisessa ääripäässä on huoleton tilanne ja toisessa ääripäässä lapsen voidaan koeta olevan välittömässä vaarassa. Huolen vyöhykkeistöllä huoli kasvaa siirryttäessä asteikolla 1–7 suurempaa numeroa kohti. (Eriksson & Arnkil 2017, 26.)

Huoli lapsesta tai perheestä ennakoi heidän tilanteensa mahdollista huononemista ilman muutosta tai asiaan puuttumista. Huolen puheeksiottaminen voi nostattaa perheessä pintaan monenlaisia tunteita, yllättyneitä, torjuvia sekä mahdollisesti myös helpottuneita. Puheeksiottamisen yhteydessä molemminpuolisen ajatusten vaihdon tulisi olla mahdollisimman avointa ja tähdätä lasta koskevan huolen poistamiseen.

Puheeksi ottamisessa on huomioitava myös se, kuinka huolensa vanhemmille ilmaisee. On tärkeää, että puhuu omasta huolestaan, eikä perheen tai lapsen ongelmasta. Myös sen ennakointi, kuinka vanhemmat kyseisen huolen puheeksiottoon reagoivat, on syytä huomioida.

Huoli koskee aina tulevaisuutta, ei jo tapahtuneita asioita. Puheeksi ottamisen tavoite on saada huoleen ratkaisu joko omilla toimintamahdollisuuksilla tai käyttämällä apuna yhteistyöverkostoa. (Eriksson ym. 2017.) Huolen konkretisointi auttaa työntekijää selkiyttämään huolenaiheita ja pohtimaan mahdollisia tukikeinoja.

Tärkeintä huolen puheeksi ottamisessa on huolen puheeksi ottaminen perhettä kunnioittavalla tavalla. Huoli voidaan tuoda esiin pyytämällä vanhempia apuun huolen häivyttämisessä ja pyytämällä pohtimaan, miten huolen kanssa päästäisiin yhdessä eteenpäin. Dialogiseen keskusteluun pääsemisessä auttaa avun pyytäminen ”Tarvitsen apuasi, jotta voisin tukea lastasi paremmin”, jolloin huolen puheeksiottaja ikään kuin pyytää huoltajaa avukseen puolelleen eikä esiintuo ongelmia syyttävästi (Eriksson & Arnkil 2017, 15). Se, että työntekijä on kiinnostunut lapsesta ja hänen hyvinvoinnistaan, tulisi voida näyttää positiivisena osoituksena lasta ja perhettä kohtaan.

Huoli on työntekijän subjektiivinen näkemys, joka syntyy työskentelytilanteessa. Huoli lapsesta tai perheestä herää työntekijän omista havainnoista, joita hän tekee lapsen käytöksestä tai perheen tilanteesta. Tekemiään havaintoja hän peilaa aikaisempiin kokemuksiinsa ja käytössään oleviin tietoihin ja taitoihin. Työntekijöillä on käytössään paljon ns. hiljaista tietoa, jota karttuu koulutuksen sekä työ- ja elämäkokemuksen kautta.

Huolen havaitseminen ja puheeksi ottaminen vaativat myös henkilöstöltä hyvää ammattitaitoa, havainnointikykyä, työhön sitoutumista ja rohkeutta. Laadukkaan kasvatuksen toteutuminen edellyttää ammattitaitoisen henkilöstön ja vanhempien välistä kiinteää yhteistyötä eli kasvatuskumppanuutta.

Huolen puheeksiottamisen vaiheet (THL 2022)

1. Pohdi omaa huoltasi. Mieti, missä asioissa tarvitset aidosti ihmisten apua, jotta ymmäryksesi lisääntyisi tai saisit tukea muutokseen.
2. Mieti, mitkä keinot ihmisten kanssa työskentelyssä ovat hyviä ja toimivia.
3. Pohdi, miten voisit ilmaista sekä hyvät asiat että huolesi nyt niin, ettei vastaanottaja tulkitse puhettasi moitteeksi tai syytteeksi.
4. Ennakoi, mitä tapahtuu, jos teet sen, mitä ajattelit. Miten vastaanottaja reagoi sanoihisi?
5. Etsi ajatuskokein, kirjoittaen ja mahdollisesti työkaverisi kanssa ääneen puhuen oikeaa lähestymistapaa. Valitse tapa, joka ennakoitisi mukaan aukaisee mahdollisuuksia puhua, kuunnella ja jatkaa yhteistyön rakentamista.
6. Pohdi ja muuta lähestymistapaasi, jos ajatuskokeesi tuottavat kielteisen tunteen – ennakkoinnin siitä, että dialogiin ei päästä tai sitä ei voi pidemmälläkään aikavälillä jatkaa.
7. Kun tunnet, että olet löytänyt rakentavan ja kunnioittavan lähestymistavan, ota huolesi puheeksi sopivan ajan tullen sopivassa paikassa.
8. Kuuntele ja ole joustava, kysehän on kontaktissa tapahtuvassa vuoropuhelusta. Älä siis toteuta aikeitasi mekaanisesti, tilanteesta välittämättä.
9. Pohdi, mitä tapahtui. Kävikö niin kuin ennakoit? Mitä opit? Miten puheeksiotto turvaa osaltasi dialogin ja yhteistyön jatkamista?
10. Muista ennen kaikkea, että olet pyytämässä apua huoltasi vähentämiseen. Asioiden kehittymisen kannalta on tärkeintä, että yhteistyö jatkuu hyvin.

Koskaan ei ole liian aikaista olla avoin.

Koskaan ei ole liian aikaista ryhtyä vuoropuheluun.

Koskaan ei ole liian aikaista ryhtyä toimimaan yhdessä!

3.3 Toimintamalli huolen tilanteessa tai lastensuojelutarpeen ilmetessä

Puheeksioton tavoitteena on perheen ja työntekijän huolen väheneminen ja toiveikkuuden lisääntyminen. Päämääränä on tukitoimien mahdollistuminen ja ratkaisujen löytyminen tilanteeseen. Samalla kartoitetaan myös verkoston tuen mahdollisuudet asiakkaan parhaaksi. Kun olet ottanut huolen puheeksi perheen kanssa, sovi siitä, miten toimitaan huolen vähenemiseksi ja väistymiseksi.

Alla yksinkertaistettu toimintamalli huolentilanteessa.

ASIA	MITÄ TEHDÄÄN	KUKA TEKEE
Huoli lapsesta herää	Kirjataan havainnot ylös	työntekijä, jolla huoli lapsen/nuoren hyvinvoinnista herää
Konsultaatioyhteydenotto (tarvittaessa)	Keskustellaan työyhteisössä. Konsultoidaan tarvittaessa lastensuojelua. Päätetään ottaa huoli puheeksi.	huolen havaitsija
Huoltajien mukaanotto	Tarjotaan tukea ja apua → keskustellaan vanhempien kanssa ja sovitaan tarvittavista jatkotoimenpiteistä sekä yhteistyötahoista. Seurataan tilannetta ja aktivoidaan perhettä oman tilanteensa kohentamiseen.	huolen havaitsija
Jatkotoimet	Jos yhteistyön/seurannan aikana tilanne helpottuu → huoli poistuu, jos tilanne pahenee → arvioidaan jatkotoimenpiteet ja lastensuojeluilmoituksen tarve.	huolen havaitsija, työtiimi
Monialainen yhteistyö eri hallinnonaloilla	Tarvittaessa järjestetään vanhempien kanssa moniammatillinen yhteistyöneuvottelu, jossa kootaan yhteen eri henkilöiden havainnot ja sovitaan jatkotoimenpiteistä.	huolen havaitsija
Lastensuojeluilmoitus	Tarvittaessa tehdään pyyntö palvelutarpeen arvioinnista tai lastensuojeluilmoitus lapsi- ja perhesosiaalityöhön (LsL 25§). Lastensuojeluilmoituksesta kerrotaan pääsääntöisesti myös huoltajille.	huolen havaitsija
Jatkotoimenpiteet	Arvion lastensuojelun tarpeesta tekee lapsiperhepalveluiden sosiaalityöntekijä. Vastuu siirtyy sosiaalityöntekijälle joka arvioi palvelutarpeen ja tarvittavat tukitoimet. Huolen kantaja/ilmoituksentekijä voidaan kutsua aloituspalaveriin yhdessä asiakkaan kanssa. Yhteistyö jatkuu lapsen/nuoren, huoltajien ja sosiaalityön kanssa. Sosiaalityöntekijä arvioi tarvittavat jatkotoimenpiteet ja kartoittaa yhteistyötahot. Tarvittaessa kiireellisetkin toimet ovat mahdollisia lapsen/nuoren tilanteen helpottamiseksi.	lapsiperhepalvelut ja lastensuojelu

Toimintamalli, varhainen puuttuminen

Pieksämäen kaupungin peruspalveluissa ja Pieksämäen seurakunnan varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä

LIITE 1	Varhaisen tuen työryhmän kokoonpano
LIITE 2	Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / lastenneuvola
LIITE 3	Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / koulut
LIITE 4	Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / nuorisotoimi
LIITE 5	Varhainen puuttuminen Pieksämäen seurakunta / lapset ja nuoret
LIITE 6	Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / varhaiskasvatus ja esiopetus

3.4 Varhainen puuttuminen Pieksämäen kouluissa ja oppilaitoksissa

Perusopetuksessa ja eri oppilaitoksissa on olemassa oppilaitoskohtaiset poissaolokäytännöt. Perusopetuslain mukaan oppilaan tulee osallistua opetukseen, jollei hänelle ole erityisestä syystä myönnetty vapautusta. Opetuksen järjestäjän tulee seurata perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle. Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Jos oppilaan huoltaja laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden täyttämistä, hänet on tuomittava oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon.

Poissaoloja ennaltaehkäistään luomalla oppilaille ja opiskelijoille turvallinen ja viihtyisä kouluympäristö. Oppilaan ja opiskelijan poissaoloja seurataan ja niihin puututaan tarvittaessa. Pieksämäen kaupungin peruskoulussa, lukiossa ja toisen asteen oppilaitoksissa käytetään poissaolojen seuraamiseen Wilmaa, johon opettajat kirjaavat poissaolot päivittäin. Seurannassa näkyvät sairauspoissaolot, annetut lomat ja luvattomat poissaolot.

Alaikäisen oppilaan huoltajan tai täysi-ikäisen opiskelijan tulee ilmoittaa poissaolosta saman päivän aikana Wilmaan ja selvittää poissaolon syy. Mikäli kouluun tai oppilaitokseen ei tule ilmoitusta poissaolosta tai oppilas on koulupäivän aikana ilmoittamatta pois yksittäisiä tunteja, koululta otetaan yhteyttä alaikäisen nuoren kohdalla huoltajaan selvittääkseen poissaolon syy.

Etukäteen tiedossa olevaan poissaoloon tulee pyytää lupa koulusta tai oppilaitoksesta. Huoltaja tai täysi-ikäinen opiskelija voi anoa lupaa poissaoloon enintään kolmeksi päiväksi luokanopettajalta/-ohjaajalta tai ryhmänohjaajalta ja pidempään poissaoloon rehtorilta/koulutusjohtajalta. Kouluilla ja oppilaitoksissa on valmis kaavake poissaolojen anomista varten, jonka voi tulostaa nettisivuilta tai pyytää koululta/oppilaitoksesta. Lomake toimitetaan hyvissä ajoin ennen suunniteltua poissaoloa. Huoltaja/opiskelija on vastuussa siitä, että opinnot etenevät poissaolon aikana, korvaavien tehtävien pyytämisestä opettajilta ja tehtävien suorittamisesta. Myös kokeiden suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

Pieksämäen kaupungin perusopetuksessa

Pieksämäellä perusopetuksessa ensimmäinen poissaolojen huolenraja on 50 h lukukaudessa. 50 tunnin rajan täyttymistä ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista jäädä odottamaan, jos asia huolettaa. Käytäntönä kouluissa on, että opettaja on ensin yhteydessä huoltajaan silloin, kun oppilaan poissaolot ovat jossain määrin epäselviä, huoltaja ei ilmoita poissaoloista, poissaolot ovat tietyiltä tunneilta tai tiettyinä päivinä, oppilas on jatkuvasti sairaana tai 50 h poissaoloraja tulee täyteen.

Tarvittaessa opettaja ohjaa oppilasta oppilashuollon palveluihin ja koululla järjestetään yhteinen monialainen oppilashuoltopalaveri. Myös vanhemmat voivat olla yhteydessä kouluun oppilashuollon toimien käynnistämiseksi, mikäli huoli poissaoloista herää kotona. Mikäli poissaolot jatkuvat koulun tuesta huolimatta, koulun tukikeinojen rinnalle kutsutaan muita moniammatillisia yhteistyötahoja.

I EI HUOLTA -VYÖHYKE

POISSAOLOT ovat huoltajan ilmoittamia ja selvittämiä Wilmaan. Yhteistyö kodin ja koulun välillä toimii, lomat anottu jne. Poissaolot ovat alle 50 h.

II PIENEN HUOLEN VYÖHYKE

POISSAOLOISSA 50 h poissaoloraja täyttyy lukukauden aikana.

Luokanopettaja/luokanohjaaja on yhteydessä aina ensin huoltajaan ja selvittää oppilaan tilannetta. Varsinkin alakoulun puolella tai silloin, kun oppilaan poissaolo todella huolettaa, 50 tunnin rajan täyttymistä ei ole tarkoituksenmukaista jäädä odottamaan, vaan asiaa tulee selvittää. Luokanopettaja/luokanohjaaja ohjaa huolen perusteella oppilaan kuraattorille ja/ tai luokanopettaja/luokanohjaaja ja kuraattori kutsuvat huoltajan ja oppilaan koululle oppilashuollon palaveriin keskustelemaan poissaolojen syistä, opintojen etenemisestä ja tuen tarpeesta. Koulun ja oppilashuollon tukikeinojen hyödyntäminen. Järjestetään yhteinen seurantapalaveri poissaoloihin liittyen.

III TUNTUVAN HUOLEN VYÖHYKE

POISSAOLOT jatkuvat edelleen. Koulun ja oppilashuollon tukikeinojen rinnalle oppilashuollon yhteistyötahojen konsultointi ja monialainen yhteistyö (yhteiset monialaiset palaverit).

IV SUUREN HUOLEN VYÖHYKE

POISSAOLOT ovat vakavia, oppilas on syrjäytymisvaarassa ja koulunkäynti ei ole enää säännöllistä. Oppilas on voinut jäädä kotiin kokonaan. Tiivis monialainen yhteistyö oppilaan, huoltajan, oppilashuollon, perheneuvolan ja lapsi- ja perhesosiaalityön yms. tahojen kanssa.

Kuva 2. Poissaolot / huolen vyöhykkeistö

Pieksämäen lukiossa

Opiskelijoiden poissaolot merkitään sähköiseen järjestelmään saman koulupäivän aikana. Alaikäisen opiskelijan poissaolot selvittää huoltaja. Täysi-ikäinen selvittää poissaolot itse. Kun kurssikohtainen poissaolotuntimäärä ylittää 6 tuntia, aineenopettaja keskustelee opiskelijan kanssa poissaolojen syistä. Yli 12 tunnin poissaolo merkitsee pääsääntöisesti kurssin keskeytymistä, ellei opiskelijalla ole erityisen painavia syitä poissaololleen.

Ammatilliset oppilaitokset

Opiskelijan tulee osallistua opetukseen oman henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS:n) mukaisesti. Opiskelijan on selvitettävä mahdolliset poissaolonsa vastuuhjaajalle. Alaikäisen opiskelijan osalta poissaolot selvittää huoltaja. Ennalta tiedettyihin poissaoloihin opiskelijan tulee etukäteen anoa lupa vastuuhjaajalta.

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä tai hän ei ole suorittanut valmentavaa koulutusta säädetyssä ajassa.

Oppilaitosten poissaoloihin puuttumisen mallit ovat löydettävissä oppilaitosten nettisivuilta tai Wilmasta.

3.5 Ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulain (417/2007) 25 § määrittelee ilmoitusvelvolliset ammattihenkilöt ja tahot; ilmoitusvelvollisten on ilmoitettava salassapitosäännösten estämättä ja viipymättä hyvinvointialueelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Käytännössä kaikki lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatuksen, koulun ja nuorisotoimen työntekijät ovat ilmoitusvelvollisia lastensuojelulain mukaisesti.

Lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevillä ammattihenkilöillä on myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) 35 § mukainen velvollisuus ohjata asiakkaita hakemaan tarvitsemiaan sosiaalipalveluja tai olla asiakkaan suostumuksella itse yhteydessä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen tuen tarpeen arvioimista varten. Edelleen sosiaalihuoltolain 35 § velvoittaa em. ammattihenkilöt ilmoittamaan sosiaalihuollon tarpeessa salassapitosäännösten estämättä, mikäli lapsen etu sitä vaatii.

Lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevät ammattihenkilöt voivat aina konsultoida lapsiperhepalveluiden ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä pohtiessaan huolenastetta ja perusteita tehdä yhteydenotto sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen tai lastensuojeluilmoitus. Yhteydenoton tai lastensuojeluilmoituksen jälkeen vastuu palvelutarpeen ja tarvittavien tukitoimien tarpeesta siirtyy sosiaalityöhön. Sosiaalityöntekijät tekevät yhteistyötä asiakkaan asiassa palvelutarpeen selvittämiseksi ja tukitoimien järjestämiseksi tarvittavien tahojen kanssa.

Kuka tahansa voi tehdä alle 18-vuotiaan lapsen osalta sosiaalihuoltolain mukaisen pyynnön palvelutarpeen arvioimiseksi tai lastensuojeluilmoituksen havaitessaan, että lapsen kasvu ja kehitys on jostain syystä vaarantunut ja lapsen tilanne vaatii selvittelyä. Myös lapsi tai hänen vanhempansa voivat itse ottaa yhteyttä lapsi- ja perhesosiaalityöhön ja pyytää arvioimaan tilannettaan. Sosiaaliohjaajat ottavat vastaan keskitetysti palvelutarpeenarviointipyyntöjä sekä lastensuojeluilmoitukset ja huolehtivat asian vireille saattamisesta. Palvelutarpeen arviointipyyntö lomake löytyy Pieksämäen kaupungin nettisivulta. Samalla lomakkeella tehdään myös lastensuojeluilmoitus sekä ennakollinen lastensuojeluilmoitus silloin herää huoli lapsesta ja perheestä äidin raskausaikana. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus ohjataan aikuissosiaalityöhön. Palvelutarpeen arviointipyyntö sekä lastensuojeluilmoitus löytyvät Pieksämäen kaupungin nettisivuilta sekä sähköisinä että tulostettavina ilmoituslomakkeina. Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen voi tehdä ilmoituksena sosiaalihuollon tarpeesta silloin kun herää huoli lapsesta ja perheestä äidin raskausaikana. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus ohjataan aikuissosiaalityöhön. <https://www.pieksamaki.fi/terveys-ja-hyvinvointi/sahkoinen-asiointi/>

Jos kysymyksessä on epäily lapsen pahoinpitelystä tai hyväksikäytöstä, tulee asian tietoonsa saaneen ilmoitusvelvollisen tehdä välittömästi ja samanaikaisesti sekä tutkintapyyntö poliisille, että lastensuojeluilmoitus eikä ilmoituksesta poikkeuksellisesti kerrota vanhemmille asian luonteen vuoksi. Poliisi ja sosiaalityöntekijä sopivat etenemisjärjestyksestä ja työnjaosta keskenään. Vaikka kysymyksessä on kiireellinen tilanne, on kuitenkin aina mahdollista ennen ilmoituksen tekemistä konsultoida sekä poliisia että sosiaalityöntekijää.

3.6 Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukainen asiakkuus ja tukitoimet

Sosiaalihuoltolailla on pyritty alentamaan avun hakemisen kynnystä ja tarjoamaan matalan kynnyksen palveluita riittävän ajoissa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukainen asiakkuus ja tukitoimet perustuvat palvelutarpeen arviointiin, jossa samalla arvioidaan myös lastensuojelun tarve, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arviointi on prosessi, jossa yhdessä perheen ja verkoston kanssa kartoitetaan lapsen ja perheen vahvuudet sekä tuen tarpeet ja sovitaan joko asiakkuuden päättämisestä selvityksen jälkeen tai sen jatkumisesta ja järjestettävistä palveluista. Palvelut ovat määräaikaista ja niiden järjestäminen perustuu asiakassuunnitelmaan. Lyhytaikaisesti asiakkaille voidaan järjestää lapsiperheiden kotipalvelua, vanhemmuuden tukea sekä neuvontaa ja ohjausta ilman palvelutarpeen arviota. Asiakkuus sosiaalihuollossa on vapaaehtoista. Sosiaalihuoltolain perusteella lapsille ja perheille järjestettäviä palveluita ovat esim. tukiperhe, tukihenkilö, perhetyö, vertaisryhmätoiminta, sosiaalityö, sosiaaliohjaus sekä lapsiperheiden kotipalvelu.

Lastensuojelulain mukaisia tukitoimia ovat mm. taloudellinen tuki, perhekuntoutus, tehostettu perhetyö, avohuollon sijoitus, kiireellinen sijoitus, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Lisäksi lastensuojelulain mukaan lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut ja lasten varhaiskasvatus on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut, samoin kuin lastensuojelun palvelut, ovat tällä hetkellä asiakkaalle maksuttomia Pieksämäellä, vaikka osasta sosiaalihuollon palveluita niiden järjestäjällä olisi mahdollisuus periä asiakkaan maksukyvyn mukainen maksu.

Työskentely lapsiperhepalveluissa ja lastensuojelussa perustuu yhteistyöhön sekä luottamuksellisuuteen asiakkaan ja työntekijän välillä. Työ on monialaista yhteistyötä perheen verkostossa. Yhteistyötä edistää avoimuus, jonka vuoksi tulee palvelutarpeen arviointipyyntö tehdä ensisijaisesti yhdessä asiakkaan kanssa ja mikäli se ei onnistu, kertoa asiakkaalle velvollisuudesta sen tekemiseen. Sama koskee lastensuojeluilmoitusta, poikkeuksena lapseen kohdistuva pahoinpitelyepäily tai seksuaalisen hyväksikäytön epäily, jolloin samanaikaisesti on epäilyn havainneen henkilön tehtävä myös tutkintapyyntö poliisille. Poliisi ja sosiaalityöntekijät sopivat miten työskentely etenee lapsen etu ja turvallisuus huomioiden. Viranomaisen on tehtävä pyynnöt ja ilmoitukset omalla nimellään. Tehdyt pyynnöt ja ilmoitukset näytetään asiakkaalle aina kun se on tilanne huomioiden mahdollista.

Jos lapsi ei ole vielä varhaiskasvatuspalveluiden piirissä ja sosiaalihuoltolain mukaisissa lapsiperhepalveluissa arvellaan lapsen hyötyvän varhaiskasvatuksesta, niin huoltajia ohjataan tekemään varhaiskasvatushakemus lapselle. Lapsiperhepalveluista voidaan olla myös yhteydessä varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen. Lapsiperhepalveluiden työntekijöiden suositukset, lapsen/perheen toiveet ja tarpeet huomioidaan mahdollisuuksien mukaan varhaiskasvatuspaikan järjestämisessä. Jos lapsi on jo varhaiskasvatuksessa, tehdään yhteistyötä tarvittaessa. Varhaiskasvatuksen työntekijät voivat myös konsultoida lapsiperhepalveluiden työntekijöitä, tehdä pyynnön palvelutarpeen arvioimiseksi tai lastensuojeluilmoituksen.

3.7 Sosiaalipäivystys

Akuutti kriisitilanne voi kohdata ihmisen ajasta tai paikasta riippumatta. Sosiaalisia hätätilanteita ovat mm. perheväkivalta- ja riitatilanteet, lasten ja vanhempien väliset ristiriidat, lapsen heitteillejätö tai sen uhka, aikuisen tai lapsen turvattomuus.

Mikäli kysymyksessä on mahdollisesti kiireellinen avun tarve ja välitön hätä, tulee henkilön, joka on asiasta huolissaan, ottaa yhteyttä lastensuojelun virka-aikaiseen tai virka-ajan ulkopuoliseen päivystykseen. Virka-aikaiseen sosiaalipäivystykseen saa yhteyden klo 8–16 puhelinnumerosta 0400 855 793.

Virka-ajan ulkopuolella ja viikonloppuisin sosiaalipäivystystä hoitaa Essoten sosiaali- ja kriisipäivystys, puhelinnumero 044 794 2394. Tarvittaessa sosiaalipäivystäjän saa kiinni myös hätäkeskuksen kautta numerosta 112.

Sosiaalityöhön liittyvissä kysymyksissä on mahdollisuus konsultoida nimettömästi lapsi-perhepalveluiden ja lastensuojelun työntekijöitä, joten mielessä olevien huolien kanssa ei tarvitse jäädä yksin.

4. Vaitiolovelvollisuus ja tietojen luovuttaminen

Velvollisuus tehdä ilmoitus sosiaalihuollon palvelun tarpeesta sekä velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus menevät salassapitosäädösten edelle, mikäli asiakas ei itse kykene apua hakemaan tai lapsen etu sitä vaatii. Asiakkaalla on oikeus tietää mitä tietoja hänestä kerätään, luovutetaan, kenelle luovutetaan ja millä perusteella tietoja luovutetaan. Kukaan ei saa joutua vaaraan tai ilman apua salassapitosäädösten vuoksi. Asiakastyössä yleensä tietojen luovuttaminen tapahtuu asiakkaan luvalla, mutta sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada toiselta viranomaiselta salassa pidettävää tietoa työtehtävänsä hoitamiseksi (ks. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/281, 8 § ja 20§). Tietoja pyydetään aina kirjallisesti yksilöidysti ja perustellusti.

Salassa pidettäviä tietoja on oikeus luovuttaa ilman asiakkaan suostumusta, kun

1. se, jota asiakirja koskee on hoidon tai huollon ilmeisessä tarpeessa terveytensä, kehityksensä tai turvallisuutensa vaarantumisen vuoksi eikä hoidon tai huollon tarvetta muutoin voida selvittää taikka hoidon tai huollon toimenpiteitä toteuttaa;
2. tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi; tai
3. tieto on tarpeen asiakkaan välttämättömien etujen ja oikeuksien turvaamiseksi eikä asiakkaalla itsellään ole edellytyksiä arvioida asian merkitystä.

(Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812 § 17)

Muistathan, että velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus menee aina salassapito-velvollisuuden edelle!

5. Lomakkeet

Varhaiseen tukeen liittyvät lomakkeet löydät Pieksämäen kaupungin asemalta M eli M:\Varhaisen puuttumisen lomakkeet.

6. Palvelut ja yhteystiedot

Pieksämäen kaupungin ajan tasalla olevan sisäisen puhelinluettelon löydät M-asemalta tai intranetin etusivulta: \\pmk-s-file\pmk-yhteinen\sisainen puhelinluettelo\sisäinenpuhelinluettelo.xls

7. Liitteet

LIITE 1

Varhaisen tuen työryhmän kokoonpano

Laitinen Seija, nuoriso- ja hyvinvointikoordinaattori nuorisotoimi; puheenjohtaja

Heiskanen Elina, koulukuraattori

Winter Tarja, sosiaaliohjaaja lapsiperheiden sosiaalipalvelut

Peltola Anne, varhaiskasvatus

Kaija Puustinen, Pieksämäen seurakunta lapsi ja perhetyö

Naukkarinen Hanna, kouluterveydenhoitaja

Järvinen Jaana, neuvolan terveydenhoitaja

LIITE 2

Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / [lastenneuvola](#)

LIITE 3

Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / koulut

PIENI HUOLI

HUOLETON TILANNE

Oppilas / opiskelija kehittyy, käyttäytyy ja oppii ikätasonsa mukaisesti.

Huoltajan ja koulun välineinen yhteistyö on toimivaa.

Oppilaan / opiskelijan koulunkäynti on säännöllistä.

Työntekijän luottamus omiin mahdollisuuksiinsa on vahva

Työntekijän huoli herää esim. oppilaan kehittymisestä, käyttäytymisestä, oppimisesta, sosiaalista suhteista, tunne-elämästä tai perheeseen liittyvistä asioista. Oppilaan koulun-käynti on epäsäännöllistä (poissaoloja 50h).

HUOLEN PUHEEKSIOTTAMINEN

Huoli otetaan puheeksi opiskelijan/huoltajan kanssa.

KONSULTOINTI JA ALKUARVIOINNIN TEKEMINEN YHTEISTYÖSSÄ

luokan opettaja/luokanohjaaja/ryhmänohjaaja

- rehtori
- erityisopettaja
- kuraattori
- psykologi
- opinto-ohjaaja
- terveydenhoitaja
- koululääkäri

Oppilasta/opiskelijaa ohjataan käyttämään tarvittavia koulun tukipalveluja.

HUOLI POISTUU

HARMAA VYÖHYKE

Huoli jatkuu edelleen oppilaan asioissa. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
YHTEYDENOTTO-VELVOLLISUUS

Opiskeluhuollon kuraattoriin tai psykologiin, kokonaistilanteen arviointi. Ohjaava taho välittää tiedon yhteydenotosta huoltajalle.

MONIALAINEN ASiantuntijaryhmä

Oppilaan/opiskelijan tueksi kootaan monialainen asiantuntijaryhmä.

YHTEISTYÖTAHOJEN HAKEMINEN JA VERKOSTOPALAVERI

- perheneuvola
- sosiaalihuolto
- lastensuojelu
- nuorten sairaanhoitaja
- nuorisotoimi, etsivä, nuorisotyö
- ohjaamo Pieksämäki
- poliisi
- MKS, KYS

HUOLI POISTUU**SUURI HUOLI**

Oppilaan tilanteeseen on saatava pikaisesti muutos.

TIIVIS MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

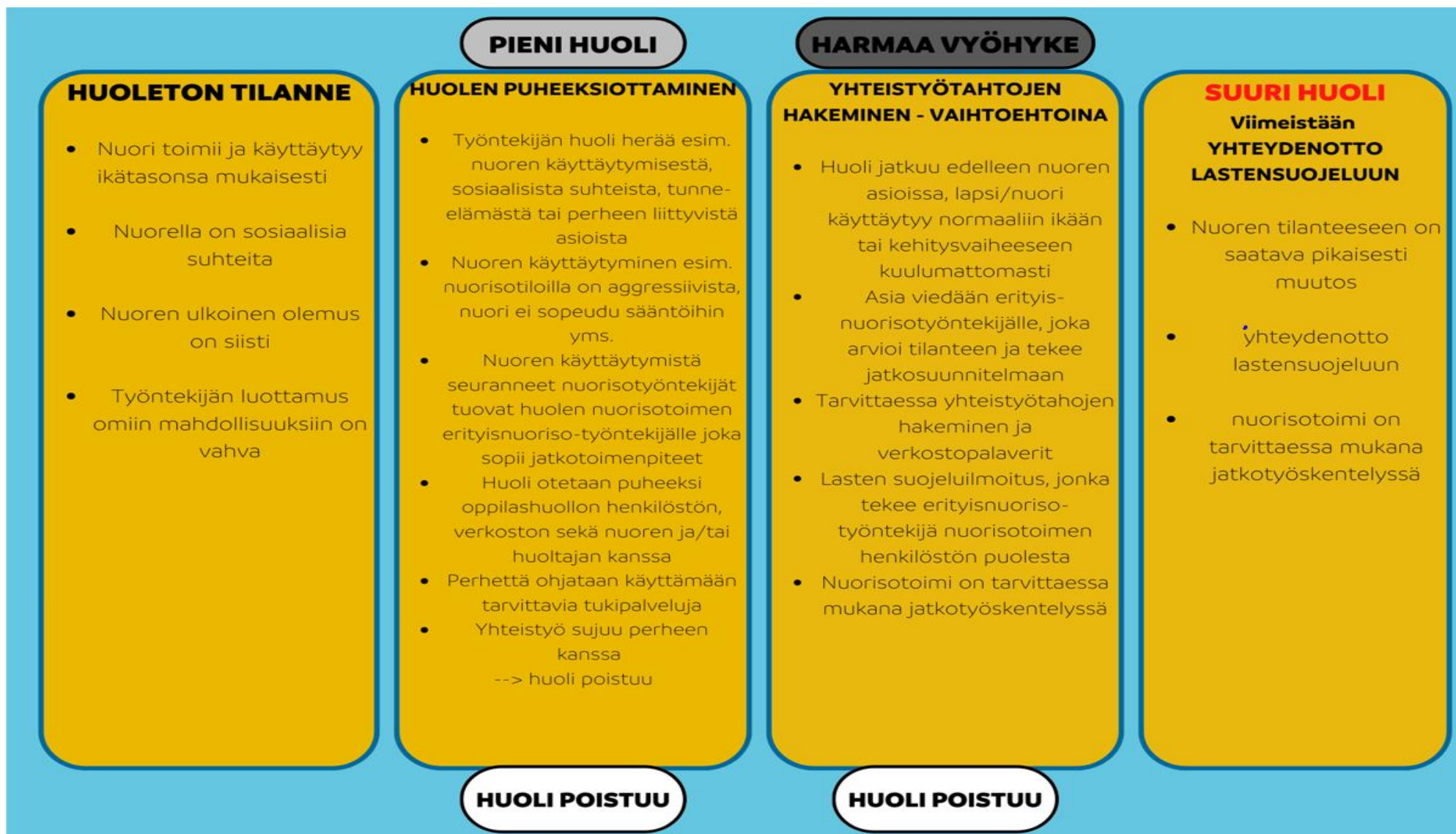
Sosiaalihuoltolain mukaiset perhepalvelut/ lastensuojelu.

Lääkärin konsultaatio/ arvio oppilaan/ opiskelijan tilanteesta

Koulu/ oppilaitos on mukana jatkotyöskentelyssä.

LIITE 4

Varhainen puuttuminen Pieksämäen kaupunki / [nuorisotoimi](#)

LIITE 5

Varhainen puuttuminen [Pieksämäen seurakunta / lapset ja nuoret](#)

PIENI HUOLI

HUOLETON TILANNE

- Lapsi on leikkivä
- Lapsi toimii ikätasonsamukaisesti
- Toimiva keskusteluyhteys vanhempien kanssa
- Perheen arki sujuu

HUOLEN PUHEEKSIOTTAMINEN

- Jos lapsi/nuori on yksinäinen, ei oman ikäistensä seuraa
- Lapsella äkillisiä itku- ja raivokohtauksia
- Lapsen/nuoren/vanhemman käyttäytymisessä tapahtuu muutos
- Työntekijässä herää huoli -->
 1. keskustelu ensin työparin/lähiesimiehen/ diakonin kanssa
 2. puheeksiotto perheen kanssa
- yhteistyön tiivistäminen perheen kanssa, etsitään keinoja yhdessä miten kerhotoiminta voi tukea lasta/nuorta
- rinnalla kulkeminen tilanteen seuraaminen, tarvittaessa ohjausta muihin auttajatahoihin
- yhteistyö sujuu perheen kanssa --> jos huoli jatkuu: konsultointi lastensuojelun kanssa

HUOLI POISTUU

HARMAA VYÖHYKE

YHTEISTYÖTAHTOJEN HAKEMINEN - VAIHTOEHTOINA

- Lapsi/nuori käyttäytyy normaaliin ikään tai kehitysvaiheeseen kuulumattomasti
- Perheessä epävarmuutta ja avuttomuutta lapsen/nuoren kasvatuskysymyksissä sekä arjen sujumisessa
- Perheelle ei ole lähi- eikä tukiverkostoa -->
- Puheeksi ottaminen perheen kanssa
- Ohjaus muihin auttajatahtoihin
- Jos tilanne vaatii: yhteys lastensuojeluun
- Yhteistyö tarvittaessa auttajatahon kanssa
- Rinnalla kulkeminen ja tukeminen

HUOLI POISTUU

SUURI HUOLI

Viimeistään
YHTEYDENOTTO
LASTENSUOJELUUN

- Perheen voimavarat vähäiset
- Lapsen/nuoren fyysisten ja/tai psyykkisten tarpeiden täyttymisessä on puutteita
- Perheväkivalta

Huoli puheeksi päättäväisesti perheen kanssa

Yhteydenotto lastensuojeluun

Säilytetään yhteys perheen

PIENI HUOLI**HUOLETON TILANNE**

- Peruspalvelut ja perheiden omatoimisuus täydentävät toisiaan
- Yhteistyö perheen ja varhaiskasvatuspaikan välillä toimii ja on luottamuksellista
- Seuraan ja tuen lasten kasvua, kehitystä, oppimista ja kasvuoloja yhdessä työtovereiden ja perheiden kanssa: päivittäiset keskustelut, lapsen vasu ja yksilöllinen esiops
- Monialainen yhteistyö sovittujen käytänteiden mukaisesti: lastenneuvola, perheneuvola, koulu

HUOLEN PUHEEKSIOTTAMINEN

- Otan huolen puheeksi perheen kanssa.
- Tuen perhettä ja ohjaan tarvittaviin palveluihin
- Huolen jatkuessa konsultoin tiimiä, esihenkilöä ja veoa. Tämän jälkeen voin konsultoida tarvittaessa yhteistyötahoja:
 - sosiaalityöntekijä (päivystys joka päivä)
 - perheneuvola: psykologi, puheterapeutti, lääkäri, perheohjaaja
 - lastenneuvola
 - toiminta-, fysio- tai ravintoterapeutit
 - oppilashuolto
- Seurantakeskustelu perheen kanssa

HUOLI POISTUU**HARMAA VYÖHYKE****YHTEISTYÖTAHTOJEN
HAKEMINEN - VAIHTOEHTOINA**

- Kutsun koolle verkostokokouksen (huoltajat, työntekijöitä eri verkostoista tilanteesta riippuen) konsultoituani esihenkilöäni
- Vaihe 1): Perhe, varhaiskasvatuksen työntekijät, veo
- Vaihe 2): Laajempi monialainen verkostokokous, jos huoli edelleen kasvaa
- Vaihe 3): Sovitaan jatkotyöskentelystä

HUOLI POISTUU**SUURI HUOLI****Viimeistään
YHTEYDENOTTO
LASTENSUOJELUUN**

- Ensisijaisesti yhdessä huoltajan kanssa palvelutarpeen arviopyyntöön
- Tarvittaessa kirjallinen lastensuojeluilmoitus
- Sosiaaliohjaaja arvioi palvelutarpeen
- Olen pyydettyä mukana jatkotyöskentelyssä

Pieksämäen kaupunki / varhaiskasvatus

HUOLEN PORTAAT

1. EI HUOLTA LAPSESTA

Lapsi

Toimii ikätasonsa ja kehitysvaiheensa mukaisesti.

Selkeä päivärytmi.

Fyysiset ja psyykkiset tarpeet on huomioitu.

Perhe

Perheellä ei suuria ongelmia, pienempiä ongelmia saattaa olla esimerkiksi hoitoaikojen ilmoittelu tai varavaatteiden tuonti unohtuu silloin tällöin. Ongelmilla ei ole suurta vaikutusta lapseen ja arki sujuu. Luottamuksellinen yhteistyö perheen kanssa toimii.

Toimintakäytännöt

Normaalit yhteistyökäytännöt:

- avoimet keskustelut huoltajien kanssa lapsen asioissa
- lapsen aloituskeskustelut, hoitosuunnitelmat, varhaiskasvatussuunnitelmat
- neuvolalomakkeet: 4-vuotislomake kaikille, tarvittaessa 3- tai 5-vuotislomake
- yhteistyö lastenneuvolan kanssa huoltajien luvalla

2. PIENI HUOLI

Pieni huoli on käynyt mielessä, mutta luottamus omiin mahdollisuuksiin on vielä hyvä.

Lapsi

Lapsi reagoi kehitysvaiheessaan hieman normaalia rajummin:

- ”hitaat lapset”
- temperamentiltaan energiset ja vahvan ”oman tahdon” omaavat lapset
- uhma/tahtoikä

Lapsen käytös muuttuu

- uhma/tahtoikä tulee voimakkaana ja käytös johtuu siitä
- voimakkaasti käyttäytyvä lapsi ”hiljenee”
- kiusaamista

Lapsi on satunnaisesti

- itkuinen, surullinen, riitelevä
- syrjäänvetäytyvä
- epäsiisti

Pienillä arjen järjestelyillä saadaan arki sujumaan. Tilanne katsotaan kehitysvaiheeseen liittyväksi/ osaksi lapsen persoonallisuutta tai ongelmallinen toiminta on satunnaista.

Perhe

Lapsen tilanteesta kerrotaan huoltajille normaalien käytäntöjen mukaisesti ja tarvittaessa käydään avoimet keskustelut huoltajien kanssa. Huoltajat tietävät varhaiskasvatuksen huolesta, mutta eivät reagoi lapsen tilanteeseen tai vähättelevät sitä. Perheellä on avuttomuutta eikä ole lähi- ja tukiverkostoa.

Perheellä on kriisejä, jotka vaikuttavat lapseen ja tieto varhaiskasvatukseen tulee lapsen kautta:

- rajut riidat
- alkoholin väärinkäyttö
- vakava sairaus
- kuolemantapaus lähipiirissä
- uupuminen, masennus

Toimintakäytännöt

Seurataan lapsen tilannetta. Työntekijän normaali ohjaus ja opastus ovat usein riittäviä. Mikäli normaalit toimintatavat eivät riitä, tehdään lisäksi erityisiä järjestelyjä lapsen tilanteen helpottamiseksi.

Huolen havainnut työntekijä on velvollinen reagoimaan tilanteeseen joko yksikön sisällä tai ottamalla yhteyden yhteistyötahoihin. Konsultoidaan esimerkiksi sosiaalitoimen, perhe- tai lastenneuvolan henkilöstöä nimettömänä salassapitosäännöksiä noudattaen.

Perheelle voidaan myös tarjota muita vapaaehtoisia palveluja. Työntekijä seuraa perheen tilanteen kehittymistä ja antaa palautetta. Mikäli perhe itse ei osaa tai uskalla ottaa yhteyttä palveluihin, voi työntekijä myös järjestää asioita perheen suostumuksella.

Päihdeongelmat

- A-klinikka
- sosiaalityöntekijän palvelut: tilanteet kartoitus, saatavilla olevat palvelut ja tuki
- laituskuntoutus ja katkaisuhuolto

Huoltajien uupuminen ja väsymys

- perheneuvola, lastenneuvola ja perheohjaus
- keskusteluapua ja tilanteen kartoitusta sosiaalityöntekijältä tai lääkäriltä

Lähisuhdeväkivalta

- varhaiskasvatuksen avainhenkilön ohjaus ja neuvonta
- keskustelu- ja terapia-apua Viola ry:ltä
- miesten asema: kaikenlaiset miehen elämää ja isyyttä koskevat asiat; keskustelua, ohjausta ja tukea

Perheen sisäiset ristiriidat ja kommunikaatio

- perheneuvola
- Mikkelin perheasiain neuvottelukeskus: keskusteluapua parisuhteen, perheen tai muun henkilökohtaisen elämän kysymyksissä

Lapsen kehitykseen liittyvät asiat

- lastenneuvola
- lääkäri
- psykologi
- puheterapia

3. HARMAA VYÖHYKE

Huoli on lisääntynyt. Oma kyky selvitä tilanteesta on epävarma. Erityisten järjestelyjen ja keskustelujen kautta ei ole saatu muutosta tilanteeseen. Työntekijä keskustelee perheen kanssa konkreettisesti esiin tulevista ongelmista.

Lapsi

Lapsen fyysinen ja/tai psyykkinen kehitys ei ole ikätasoaista.

Lapsen olemus/käyttäytyminen ihmetyttää

- seksuaalisuus korostuu
- mustelmat
- tarinat
- lapsen oirehtiminen lisääntyy
- aggressiivisuus tai sulkeutuneisuus
- haluttomuus
- fyysiset oireet esim. vatsakipu tai päänsärky, joille ei löydy selitystä
- jo kuivaksi oppinut alkaa kastelun/tuhrimisen

Perhe

Perheen voimavarat ovat vähäiset, huoltajien käyttäytyminen ja/tai olemus huolestuttaa. Vastuuta lapsista kantavat sisarukset ja/tai vaihtuvat aikuiset. Epävarmuus perheen halukkuudesta yhteistyöhön. Tukitoimenpiteet ovat osoittautuneet riittämättömiksi tai perhe ei ole hakeutunut niihin.

Toimintakäytännöt

Lapsen etu ohjaa käytäntöjä.

Monialainen yhteistyö

- käynnistämisestä on sovittu työyhteisössä
- otetaan yhteys siihen tahoon, johon asiat liittyvät
- ehdotetaan perheelle palaveria
- kutsujana taho, jolla huoli noussut
- yksittäisen työntekijän vastuu siirtyy nyt moniammatilliselle työryhmälle
- työryhmä arvioi itse toimintaansa
- sovitaan työskentelystä ja seurannasta
- yhteistyöstä tehdään kirjallinen suunnitelma
- työnjaosta ja vastuusta sopiminen

Mikäli perhe ei suostu moniammatilliseen yhteistyöhön, tulee arvioida tilannetta. Mikäli huoli muodostuu suureksi, tulee arvioitavaksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen.

4. SUURI HUOLI

Työntekijä ei selviydy yksin tilanteesta. Moniammatillinen yhteistyö ei ole käynnistynyt, mahdollista tai tuonut toivottua muutosta asioihin.

Lapsi

- kehitys taantuu, laajoja kehitysviiveitä ja ongelmia perustoiminnoissa
- on selkeitä merkkejä pahoinpitelystä
- erilaisia vaikeita pelkotiloja
- oirehtii jatkuvasti mm. aggressiivisesti muita kohtaan, on keskittymiskyvytön ym.
- on jo muiden palveluiden piirissä
- tilannetta ei voida pelkästään enää seurata, vaan tulisi tapahtua muutos parempaan

Perhe

Huoltajat eivät reagoi millään tavalla varhaiskasvatuksen suureen huoleen ja ovat kieltäytyneet yhteistyöstä. Huoltajilla kyvyttömyys selvittää asioista suhteessa lapsen käytökseen. Lapsen tilanne vaatisi huoltajilta toimenpiteitä, joita eivät halua tai kykene tehdä niitä. Lapsi ei kuitenkaan ole välittömässä vaarassa, joka vaatisi heti toimenpiteitä. Huoltajat saattavat jättää lapsen hakematta tai hakevat humalassa.

Toimintakäytännöt

Tehdään lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä sovittu yhteisesti menettelystytä. Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä kerrotaan perheelle ja myös ilmoituksen perusteet. Vastuu asian selvittelystä siirtyy sosiaalitoimelle.

5. LAPSI VÄLITTÖMÄSSÄ VAARASSA

Muutos lapsen tilanteeseen on saatava heti ja välittömästi puututtava asioihin.

Toimintakäytännöt

Yhteys virka-aikana klo 8-16 sosiaalipäivystykseen puhelinnumeroon 0400 855 793. Virka-ajan ulkopuolella ja viikonloppuisin sosiaalipäivystystä hoitaa Essoten sosiaali- ja kriisipäivystys, puhelinnumero 044 7942 394. Tarvittaessa sosiaalipäivystäjän saa kiinni myös hätäkeskuksen kautta numerosta 112. Tämän jälkeen tehdään lastensuojeluilmoitus omaan kuntaan.

MENETTELYTAPAOHJEET TILANTEISIIN, JOISSA LASTA EI HAETA VARHAISKASVATUKSESTA SULKEMISAIKAAN MENNESSÄ

1. Varhaiskasvatuksen työntekijä selvittää asiaa ensin puhelimitse huoltajien tai muun lähipiirin kanssa ja harkitsee keskustelun perusteella jatkotyöskentelyn.
2. Mikäli lapsen ”unohtamisen” syynä on huoltajan/huoltajien alkoholin tai muiden päihteiden käyttö tai jokin muu vakava laiminlyönti, tulee työntekijän ottaa välittömästi yhteyttä sosiaalipäivystykseen p. 112. Päivystäjältä saa ohjeet, kuinka toimitaan ja hän alkaa tavoitella lapsen huoltajia. Tässä tapauksessa tehdään aina lastensuojeluilmoitus.
3. Mikäli huoltajaan tai muihin lasta mahdollisesti varhaiskasvatuksesta hakeviin henkilöihin ei saada minkäänlaista yhteyttä, on soitettava virka-aikana klo 8-16 sosiaalipäivystykseen puhelinnumeroon 0400 855 793. Virka-ajan ulkopuolella ja viikonloppuisin sosiaalipäivystystä hoitaa Essoten sosiaali- ja kriisipäivystys, puhelinnumero 044 7942 394. Tarvittaessa sosiaalipäivystäjän saa kiinni myös hätäkeskuksen kautta numerosta 112.
4. Mikäli lapsen haku viivästyy johtuen esim. huoltajan työesteestä tai matkankulun ongelmiin ja lasta tullaan hakemaan heti, kun se on mahdollista eikä ole ketään muuta hakijaa lapselle:
 1. Työntekijä voi jäädä tekemään ylityötä ilman esihenkilöltä kysyttävää lupaa siihen saakka, kun huoltaja tai muu hakija pääsee hakemaan lapsen.
 2. Kysytään Hiekanpään vuoropäiväkodin (p. 044 799 5600, Huvilakatu 27) tilannetta. Jos päiväkodissa on mahdollisuus ottaa lapsi vastaan, niin lapsi voidaan viedä Hiekanpään päiväkotiin ja lapsi odottaa hakijaa siellä. Työntekijä kuljettaa lapsen ja palaa takaisin omaan yksikköönsä taksikyydillä (maksu taksikortilla tai laskulla)
 3. Kysytään neuvoa sosiaalipäivystyksestä.

8. Lähteet

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 60. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. THL. 2022. <https://thl.fi/fi/>.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. THL. 2022. Sähköiset käsikirjat.
<https://thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. THL. 2022. Lapset, nuoret ja perheet.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet>.

Lastensuojelun keskusliitto. Varhainen tuki ja moniammatillisuus, 2011.
Lastensuojelulaki 417/2007, 12.2.2010/88

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012 -2015, Opetus –ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf?lang=fi>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 30.12.2014

Sosiaali – ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste)
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-17905.pdf

9. Lait ja asetukset

Finlex. 2022. <https://finlex.fi/fi/>

10. Kirjallisuutta ja linkkejä

Arnkil, Tom Erik & Erikson, Esa & Arnkil Robert, 2000. Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Raportteja 253. Helsinki. Stakes.

Arkkukangas, T. & Lyytikäinen, A. 2010. Huoli puheeksi. Lastentarhanopettajan kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa lapsen erityisen tuen tarpeesta. Oulun seudun ammatti-korkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Bardy, M., Sauli, H. & Järventie, I. 2018. Perhe uudella vuosisadalla. Teoksessa Lapsiasia. Lapsiasian-valtuutetun kertomus eduskunnalle 2018.

Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2017. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Oppaita 60. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy.

Heinämäki Liisa (2005). Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämisvalikko. Oppaita 62. Helsinki; Stakes ja OKM

Helsingin kaupunki, 2020. Mitä kuuluu? Varhaiskasvatuksen ammattilaisten työkirja riskien tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen ja varhaiseen puuttumiseen.

Kovanen Päivi, 2003. VARSU, Varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma, Jyväskylä: PS-kustannus

Linnakangas, S. & Lohvansuu, T. 2010. Huolet puheeksi. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201004236834>

Käsitteitä

Lasten suojelu = kaikkien aikuisten vastuulla olevaan toimintaa

Lastensuojelu = sosiaalitoimelle osoitettu julkisen vallan tehtävä

Ehkäisevä lastensuojelu = kunnan peruspalvelujen antama erityinen tai tehostettu tuki lapsiperheille

